HARJU MAAKOHUS

Hr Ando Kiviberg
Riigikogu põhiseaduskomisjon
pohiseaduskomisjon@riigikogu.ee

Teie 23.10.2026 nr

Meie 29.10.2026 nr 6-3/26-2156-2

Arvamus isikuandmete kaitse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule 1006 SE (IKS muutmine)

Lugupeetud põhiseaduskomisjoni esimees

Tänan võimaluse eest avaldada arvamust isikuandmete kaitse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule 1006 SE (IKS muutmine) (edaspidi eelnõu). Harju Maakohtu kohtunikud on varasemalt eelnõu menetlusemise käigus teinud ka ettepanekuid.

Eelnõuga tutvumise järgselt on Harju Maakohtu kohtunikel endiselt mõned tähelepanekud, mis puudutava isikuandmete kasutamise läbipaistvust.

Viimasel ajal on ühiskonnas teravat ühiskondlikku vastukaja leidnud erinevad andmetöötlusjuhtumid, millest elanikkond ei ole olnud teadlik. Käesoleva eelnõu menetlemisel on Riigikogul võimalik lõpetada uuringute puhul seni kestnud läbipaistmatus ja andmesubjektide õiguste rikkumine. Kohtusse on jõudnud mitmed vaidlused, milles isikud nõuavad hüvitist, sest nende andmeid on uuringutes kasutatud nende nõusolekuta. Seega ei ole tegemist mitte teoreetilise arutlusega, vaid praktilise vajadusega valdkonda reguleerida.

Isikuandmete töötlemise läbipaistvus on üks EL isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) aluspõhimõtetest ja kohustuslik nõue, mille järgimata jätmine tähendab IKÜMi rikkumist. Uuringute puhul on mitteteavitamine olnud senine lauspraktika, mis ei tähenda, et seda saaks aktsepteerida kui midagi paratamatut. Eesti e-riigis on olemas ka tehnilised võimalused läbipaistvuse nõuet järgida suurema töökoormuse kasvuta.

Läbipaistmatu andmetöötlus on otseses vastuolus ka seniste digiriigi arengukavadega, milles on välja toodud ka inimkeskse digiriigi arendamise vajadus.

Isikuandmete uuringuteks (nii teadusuuringud kui avaliku sektori uuringud) kasutamine on läbipaistmatu ja inimestel puudub reaalselt võimalus teada saada, et nende isikuandmeid on uuringutes kasutatud. Kohus tegi eelnõu välja töötajatele ettepaneku lisada eelnõusse tingimus, et uuringuks isikuandmete kasutamine peab kajastuma andmejälgijas ja inimesel võiks eesti.ee-s olla eraldi ülevaade uuringutest, milleks tema isikuandmeid on kasutatud. Eelnõu koostajate sõnul andmejälgija kohustuslikuks muutmist kaaluti, kuid kuna uuringuteks kasutatakse andmeid mitte x-tee päringute kaudu, vaid saadakse muul viisil, ei kajastuks päringud andmejälgijas.

Eeltoodu kinnitab otseselt, et inimesel puudub igasugune võimalus teada saada enda andmete töötlemisest uuringus. Kohtunikele ei ole teada ühtegi juhtumit, mil uuringu tellija oleks andmesubjekte uuringust teavitanud. Praktikas teavitatakse vaid sellistel juhtudel, kui andmeid soovitakse küsitlusmeetodil küsida inimeselt endalt (kuid ka neil juhtudel võidakse inimene jätta teavitamata sellest, et tegelikult on eelnevalt ja järgnevalt plaanis koguda tema kohta andmeid lisaks veel ka andmekogudest). Seejuures on teada Andmekaitse Inspektsiooni praktikast, et teavitamata jätmist põhjendatakse kohati ka sellega, et muidu inimesed ei oleks nõus või see ei pruugiks inimestele meeltmööda olla.

Seejuures võivad uuringud olla privaatsust äärmiselt oluliselt riivavad, kuivõrd kogutakse äärmiselt detailseid või tundlikke andmeid. Samuti võidakse uuringutes töödelda äärmiselt suure hulga elanike andmeid.

Eelnõue edasise menetluse käigus tuleb kindlasti välja töötada sätted, kuidas teavitada isikuid teadusuuringute tegemisest ning

Teeme ettepaneku sätestada IKS § 6 lg 3 pseudonüümija kohustus või keeld anda uuringu tellijale üle andmeid, mis võimaldaksid uuringu tellijal depseudonüümida andmeid.

IKS § 6 lg 5 tuleks sätestada uuringute avalikustamise ja läbipaistvust tagavad sätted. Võrreldes eelnõu eelmise versiooniga on AKI teavitamist ja AKI kodulehel uuringute tegemisest info avaldamist kokku tõmmatud seeläbi, et teavitada tuleb vaid isikustatud andmetega tehtavatest uuringutest; pseudonüümitute puhul tuleb teavitada vaid siis, kui kasutati eriliiki isikuandmed. Avalik sektor peab teavitama võimalikult ulatuslikult igasugusest andmetöötlusest andmesubjekte. Eesti.ee on selleks väga hea kanal. On teadmata, mis saab andmejälgija eelnõust, seega on kohtunike ettepanek sätestada IKS § 6 lg 5, et avalik sektor võib teha uuringuid ja analüüse vaid juhul, kui uuringuks/analüüsiks andmete kasutamine on andmejälgijas kajastatud või isikuid on muul moel teavitatud. Läbi e-kanalite on võimalik ka ilma x-tee abil kogutavate andmete puhul teavitada isikut andmete kasutamisest.

AKI lehel avaldatav teave peaks sisaldama kindlasti ka uuringu tellija andmeid, õiguslikku alust, andmete allikaid ning rakendatavaid andmesubjekti õiguste piiranguid, andmete kolmandatesse riikidesse edastamise infot ja infot vähemalt mingis ulatuses volitatud töötlejate kohta. Kui turvalisuse kaalutlustel ei soovita ära märkida konkreetseid ettevõtteid, siis vähemalt volitatud töötlejate kategooriad peaks välja tooma.
Avaliku sektori uuringute/analüüside korral peab selline info olema inimesel kättesaadav ka eesti.ee-s või näiteks terviseportaalis, kui on terviseandmete kasutamisega.

IKS § 6 lg 10 alusel tehtavate uuringute puhul tuleks kindlasti isikuid andmejälgija kaudu teavitada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Kai Härmand
osakonnajuhataja